

Проблеми національної економіки

УДК 338.48

Орленко Олена Владиславівна

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Херсонський державний університет*

Орленко Елена Владиславовна

*доктор экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой гостинично-ресторанного и туристического бизнеса
Херсонский государственный университет*

Orlenko Olena

*Doctor of Economics, Associate Professor
Head of the Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business
Kherson State University
ORCID: 0000-0002-3485-1642*

Півньова Лілія Василівна

*кандидат філологічних наук
доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

Пивнёва Лилия Васильевна

*кандидат филологических наук
доцент кафедры гостинично-ресторанного дела и туризма
Восточноевропейский университет экономики и менеджмента*

Pivnova Liliia

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of Hotel and Restaurant Business and Tourism
Eastern European University of Economics and Management
ORCID: 0000-0002-7757-8869*

Червен Іван Іванович

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу*

Факультет менеджменту

Миколаївський національний аграрний університет

Червен Иван Иванович

*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедрой гостинично-ресторанного дела и организации бизнеса*

Факультет менеджмента

Николаевский национальный аграрный университет

Cherven Ivan

*Doctor of Economics, Professor Head of Department of
Hotel and Restaurant Business and Business Organization*

Faculty of Management

Mykolayiv National Agrarian University

ПРОБЛЕМИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

ТА ВПЛИВ НА ГОТЕЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

**PROBLEMS AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF
INTERNATIONAL TOURISM AND THE IMPACT ON THE HOTEL
INDUSTRY OF UKRAINE**

**ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО
ТУРИЗМА И ВЛИЯНИЕ НА ГОСТИНИЧНОЕ ХОЗЯЙСТВО
УКРАИНЫ**

Анотація. В статті висвітлено проблеми розвитку міжнародного туризму, обґрунтовано перспективні напрями дослідження туристичної індустрії в Україні. Проаналізовано регіональний туристичний ринок України в рамках дослідження міжнародної туристичної індустрії.

Досліджено сучасні зміни міжнародного ринку туризму та готельного господарства. Значну увагу зосереджено на впливі чинників макроекономічного середовища, зокрема - демографічних, соціальних, економічних, політичних та інших факторів на динаміку, структуру туристичної діяльності.

Проте навіть в спектрі міжнародного розвитку туризм залишається регіональним і національним за своєю суттю. Тому значну частину дослідження приділено питанням розвитку туризму регіонального змісту. Поряд з тим галузь міжнародного туризму є джерелом поповнення національної скарбниці та дозволяє диверсифікувати економіку, що вказує на пріоритетність та важливість розвитку даної галузі. В умовах світової економічної кризи надзвичайно актуальним залишається дослідження тенденцій розвитку міжнародного туризму в сучасних реаліях.

Першочерговим завданням України, як туристичної держави, для входження до провідних туристичних країн світу, є розвиток цілого комплексу, що обслуговує дану галузь, в тому числі суб'єктів готельного бізнесу. Тому проаналізовано перспективи розвитку готельного господарства України.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична інфраструктура, туристична індустрія.

Анотація. *В статье освещены проблемы развития международного туризма, обоснованно перспективные направления исследования туристической индустрии в Украине. Проанализированы региональный туристический рынок Украины в рамках исследования международной туристической индустрии. Исследованы современные изменения международного рынка туризма и гостиничного хозяйства. Значительное внимание уделяется воздействию факторов макроэкономической среды, в*

частности - демографических, социальных, экономических, политических и других факторов на динамику, структуру туристической деятельности.

Однако даже в спектре международного развития туризм остается региональным и национальным по своей сути. Поэтому значительную часть исследования уделено вопросам развития туризма регионального содержания. Вместе с тем отрасль международного туризма является источником пополнения национальной казны и позволяет диверсифицировать экономику, что указывает на приоритетность и важность развития данной отрасли. В условиях мирового экономического кризиса чрезвычайно актуальным остается исследование тенденций развития международного туризма в современных реалиях.

Первоочередной задачей Украины, как туристического государства, для вхождения в ведущие туристических стран мира, является развитие целого комплекса, обслуживающего данную отрасль, в том числе субъектов гостиничного бизнеса. Поэтому проанализированы перспективы развития гостиничного хозяйства Украины.

Ключевые слова: *международный туризм, туристическая инфраструктура, туристическая индустрия.*

Summary. *The article highlights the problems of international tourism development, substantiates the promising areas of research of the tourism industry in Ukraine. The regional tourist market of Ukraine is analyzed within the framework of the research of the international tourist industry. The modern changes of the international market of tourism and hotel economy are investigated. Considerable attention is paid to the influence of macroeconomic environment factors, in particular - demographic, social, economic, political and other factors on the dynamics, structure of tourism.*

However, even in the spectrum of international development, tourism remains regional and national in nature. Therefore, a significant part of the study

is devoted to the development of tourism of regional content. At the same time, the field of international tourism is a source of replenishment of the national treasury and allows to diversify the economy, which indicates the priority and importance of the development of this industry. In the context of the global economic crisis, the study of trends in international tourism in modern realities remains extremely relevant.

The primary task of Ukraine, as a tourist state, to enter the leading tourist countries of the world, is to develop a whole complex that serves this industry, including hotel businesses. Therefore, the prospects for the development of the hotel industry of Ukraine are analyzed.

Key words: *international tourism, tourist infrastructure, tourist industry.*

Постановка проблеми. Незважаючи на світову економічну кризу індустрія туризму є прибутковою галуззю і досить швидко розвивається. Проте туристична галузь не може існувати відокремлено і взаємопов'язана з наступними галузями, а саме: готельної, ресторанної, транспортної, торгівельної та розважальної сфери. Зростання попиту на туристичну продукцію призводить до зростання попиту щодо супутніх послуг, в тому числі і готельних. Туризм – один з найбільш важливих напрямів у галузі надання послуг [1]. Розвиток світового господарства, зростання макроекономічних показників, підвищення купівельної спроможності населення сприяє зростанню попиту в туристичній та взаємопов'язаних галузях, що надає проблемі розвитку міжнародного туризму та сфері готельного господарства актуальності, а дослідженню – наукового і практичного значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження в сфері туризму висвітлено в працях наступних вітчизняних науковців: О.О. Бейдика [10], Карачина Н.О. [4], Ульяницький Д. [11], Юрченко Ю.Ю. [12], В. Ф. Кифяка, В.С. [13], Парфіненко А. [2] та ін. Проте науковці досить незначну

увагу приділяють аналізу диверсифікації міжнародного туризму і його напрямів у цілому.

Карачина Н. [4, с. 112] зазначає, що туризм може бути не лише чинником економічного зростання і виходу країни на світовий туристичний ринок, а й засобом усебічної інтеграції у світовий економічний простір на засадах реалізації його комунікативно-інтеграційної складової.

Парфіненко А. [2, с. 20] зазначає, що туризм – це своєрідна «призма», крізь яку можна розглядати загальні та регіональні особливості міжнародних відносин. Туризм є не тільки реципієнтом міжнародних відносин, а й активним політичним актором – учасником політичного процесу.

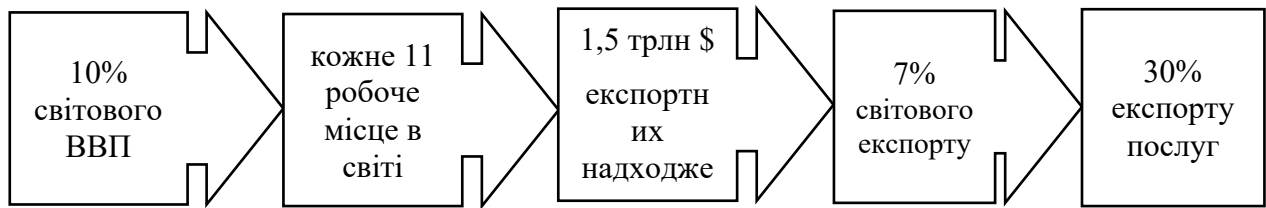
Проаналізувавши значну кількість публікацій в науковій та зарубіжній літературі, ми зробили висновки, що відсутні дослідження, які дають достатньо глибокий аналіз розвитку тенденцій міжнародного туризму та характеристику сучасним реаліям в період карантинної кризи.

Формулювання цілей статті полягає в аналізі сучасного стану та розвитку міжнародного туризму в Україні та впливу на готельне господарство.

Виклад основного матеріалу. Туристична індустрія забезпечує роботою понад 320 мільйонів людей, в розрахунку - кожне одинадцяте робоче місце у світі. [Згідно джерел Всесвітньої ради подорожей і туризму](#), у 2020 році, у зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції, третина, тобто понад 107 мільйонів осіб, що працюють у сфері туризму, можуть втратити роботу [1]. (рис.1)

В організації стверджують, що 20-30-відсоткове падіння може привести до скорочення доходів від міжнародного туризму на 300-450 мільярд. дол. США, що є третиною від 1,5 трильйона дол. США, одержаних у 2019 р.. Слід зазначити, що в 2009 р. в умовах світової економічної кризи міжнародні туристичні потоки зменшилися лише на 4%. Генеральний секретар UNWTO

Зураб Пололікашвілі зазначив, що галузь туризму є однією з найбільш постраждалих секторів економіки через коронавірус [3] .

Рис. 1. Внесок туризму в світову економіку, 2018 р.

Джерело: сформовано на основі [1]

В Україні втрати у сфері туризму, за попередніми розрахунками складають 1,5 мільярд. дол. США. Але точну суму, яку втратив український туризм не можна розрахувати, оскільки здебільшого він працює у тіні. Частка туризму у ВВП України офіційно складає до 3 %, а неофіційно – до 7% [6] .

Фінансово-економічна діяльність туристичних підприємств характеризується: обсягом реалізації туристичних послуг або виторг від реалізації послуг туризму, показниками використання робочої сили, показниками використання виробничих фондів, собівартістю послуг туризму, прибутком, рентабельністю, показниками фінансового стану туристичної компанії. Туристичний ринок, як і будь-який ринок, зумовлений економічними процесами та конкурентною боротьбою. Тому потрібно ретельного вивчати ринкову кон'юнктуру і оперативно реагувати на її зміни. Для того, щоб прийняти будь-яке стратегічне рішення потрібно ґрунтовно проаналізувати туристичний регіональний ринок.

Поряд з позитивним впливом туризму на економіку регіону потрібно відзначити й негативні наслідки [4]. Серед них – можливість імпорту інфляції і, як наслідок, небажані структурні зрушення в соціально-економічній сфері. Така ситуація можлива за умови напливу значної кількості іноземних туристів з високою купівельною спроможністю. Зменшити інфляцію можна за допомогою зменшення попиту з боку споживачів або шляхом збільшення імпорту за рахунок фінансових коштів, що надходять, зокрема, від іноземних

туристів. Серед заходів для збільшення надходжень від розвитку міжнародного туризму можна виділити: зростання податків; заборону товарів і послуг, що імпортуються спеціально для туристичного сектора, застосування спеціальних податків для іноземних туристів. Однак, такі заходи можуть мати негативний вплив на конкурентоспроможність регіону та його туристичну привабливість.

Незважаючи на економічну кризу потрібно відзначити, що загальна кількість туристів в Україні зросла зі 4794 одиниць у 2017 році до 5710 одиниць у 2018 році. В 2019 році відзначаємо зменшення кількості суб'єктів туристичної діяльності в Україні до 3886.

Проте різні регіони мають різні значення. Ріст кількості суб'єктів туристичної діяльності у 2019 році у порівнянні з 2016 році відбувся для м. Київ, Запорізької обл., Київської обл., але зменшилась кількість для Закарпатської обл., Дніпропетровської обл. і Чернівецької обл. (табл. 1)

Таблиця 1

Кількість суб'єктів туристичної діяльності України за регіонами

Регіон	Роки			
	2016	2017	2018	2019
АР Крим				-
Вінницька область	80	88	77	70
Волинська область	77	84	86	81
Дніпропетровська область	398	405	488	325
Донецька область	89	97	98	85
Житомирська область	66	67	59	45
Закарпатська область	150	131	83	74
Запорізька область	167	161	251	231
Івано-Франківська область	117	110	113	99
Київська область	64	70	135	104
Кіровоградська область	51	65	71	57
Луганська область	95	88	226	16
Львівська область	231	280	273	236
Миколаївська область	87	73	76	66
Одеська область	262	290	303	250
Полтавська область	117	128	131	111
Рівненська область	51	66	79	70
Сумська область	75	54	60	52

Тернопільська область	73	65	71	50
Харківська область	297	371	359	310
Херсонська область	83	80	70	71
Хмельницька область	77	100	101	85
Черкаська область	99	109	100	83
Чернівецька область	120	142	122	69
Чернігівська область	51	60	60	58
м. Київ	886	1337	1346	1208

Джерело: сформовано на основі [7]

Щодо дохідності від туристичної галузі, то ситуація також різна. Слід відзначимо зростання доходів у 2019 році у порівнянні з 2018 році у Херсонській обл., Рівненській обл., Чернігівській обл., Хмельницькій обл. і м. Київ (табл.2) Поряд з цим спостерігалось зменшення доходів у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. у декількох областях.

Таблиця 2

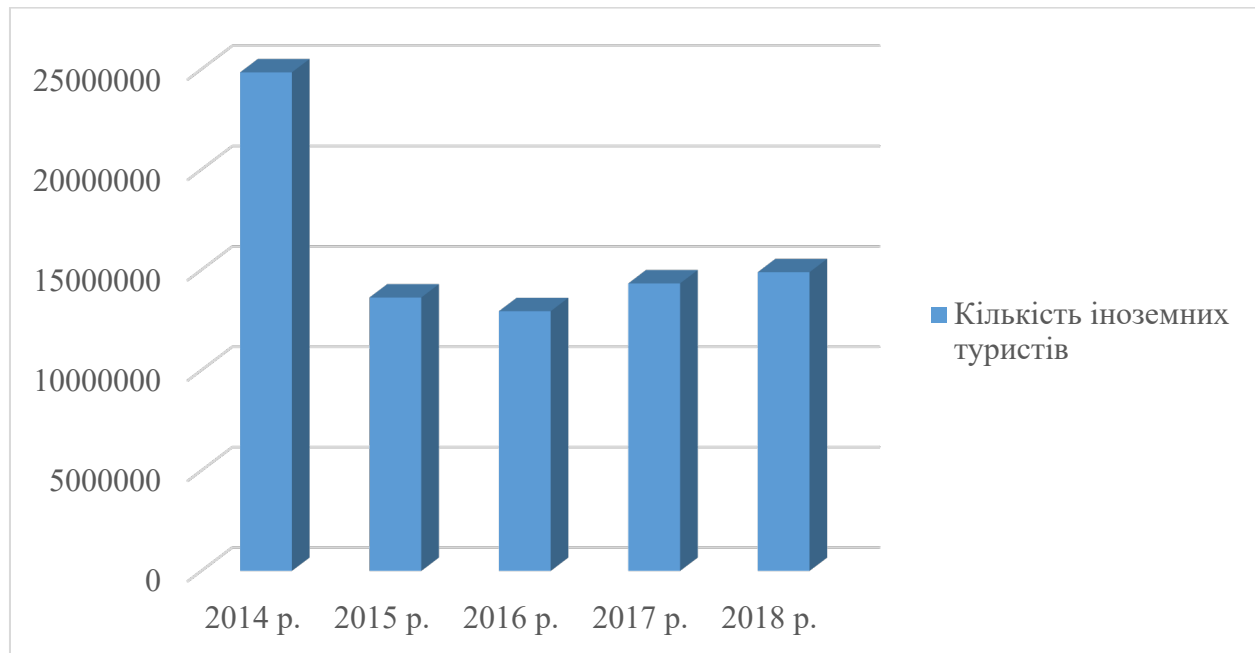
Доход від надання туристичних послуг (тис. грн.)

Реґіон	Роки			
	2016	2017	2018	2019
АР Крим				-
Вінницька область	8340,6	17968,6	13242,7	12954,4
Волинська область	9771,5	11073,6	13115,8	9567,1
Дніпропетровська область	40098,5	42731,5	46083,8	37896,1
Донецька область	169177,8	128617,5	49757,7	9196,4
Житомирська область	4076,0	3637,4	4288,9	3484,3
Закарпатська область	12181,5	16800,8	10015,3	9474,4
Запорізька область	22858,6	24005,1	28721,1	20025,5
Івано-Франківська область	220430,2	234682,0	243893,2	206925,7
Київська область	17889,6	6394,9	20229,7	7515,5
Кіровоградська область	17649,2	12223,9	13907,9	11743,4
Луганська область	19822,4	12468,2	30795,8	601,3
Львівська область	114066,5	176725,8	228708,4	174753,5
Миколаївська область	35604,6	33613,5	33893,7	5120,6
Одеська область	102355,8	125199,6	126785,3	115246,2
Полтавська область	8047,4	10530,9	9954,7	7460,1
Рівненська область	6583,5	9427,0	6193,2	6986,2
Сумська область	3765,5	2687,7	4946,8	4148,4
Тернопільська область	5396,1	5845,0	4720,4	4282,3
Харківська область	54756,0	38980,9	44962,5	28300,7
Херсонська область	47459,3	24298,4	11188,3	14322,0
Хмельницька область	8920,6	9957,2	10202,7	11352,3

Черкаська область	7912,6	9721,2	8398,1	7900,6
Чернівецька область	12485,4	8304,4	10487,5	8657,6
Чернігівська область	2133,7	2953,4	3383,8	3807,4
м. Київ	3198518,8	4806335,0	4698394,7	4844922,5
м. Севастополь				-

Джерело: сформовано на основі [7]

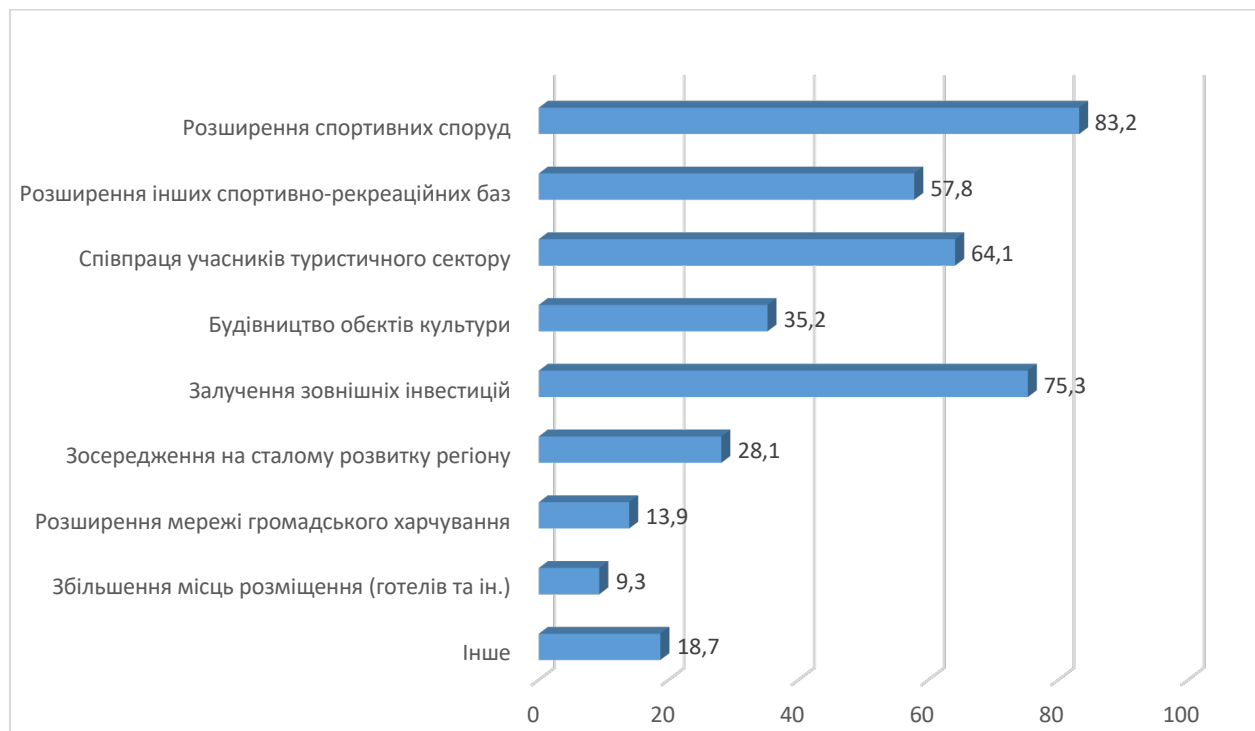
З 2014 року кількість туристів із зарубіжних країн істотно скоротилась, проте ця ситуація мала тимчасовий характер. А з 2017 року туристичний потік почав збільшуватися, крім того, з 2016 року стабільно зростає кількість внутрішніх туристів [7]. Кількість іноземних відвідувачів України, яку фіксує влада, продовжує зростати: у 2018 році в країні зареєстровано 14,3 млн. відвідувачів, що на 6,7% більше, ніж попереднього року, і на 14% більше за показник 2016 року (рис. 2). Основним фактором, який стримує відвідування України іноземними громадянами, на наш погляд, є образ України як країни з військовим конфліктом. Наявність специфічних господарських відносин, які склались під впливом різних факторів, накладає відбиток на реалізацію функцій та структурну організацію ринку готельних послуг, на якому нині не відбувається істотних змін. З одного боку, це пояснюється складною економічною (загальною стагнацією економіки, падінням курсу гривні) та політичною ситуацією в країні; з іншого боку, це є наслідком створення нової інфраструктури.

Рис. 2. Динаміка іноземних туристів, які відвідали Україну

Джерело: сформовано на основі [7]

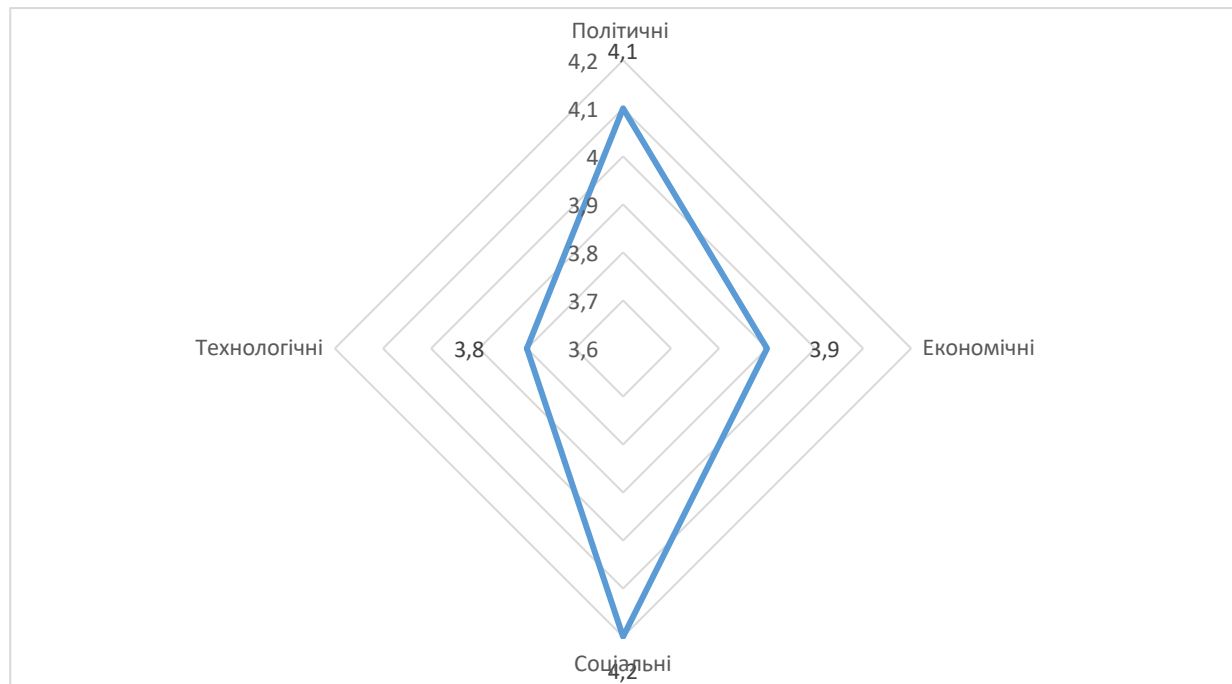
Провівши необхідне дослідження, можна визначити, що для розвитку міжнародного туризму в Україні потрібно надати особливу увагу збільшенню та покращенню готельного господарства (рис. 3).

Рис. 3. Перспективні напрямки розвитку міжнародного туризму в Україні

Джерело: сформовано автором на основі проведених досліджень

Розвиток міжнародного туризму та готельно-ресторанного бізнесу характеризується низкою важливих структурних трансформацій, які визначають обличчя галузі у найближчі 15-20 років [6]. Передусім, на них впливають соціальні, економічні, технологічні, політичні та інші фактори, що є складовими структури, динаміки та перспективної моделі туристичної діяльності. Вплив даних факторів продемонстровано на *рис. 4*.

Рис. 4. Результати оцінки впливу різних зовнішніх факторів на розвиток міжнародного туризму та готельно-ресторанного бізнесу

Джерело: сформовано автором на основі проведених досліджень

В Україні кількість готелів та аналогічних засобів розміщення з 2014 по кінець 2018 років зменшилася з 3 582 до 2 474, що в процентному вираженні становить 30,9% [7]. Основними причинами такого різкого зниження кількості засобів розміщення стали анексія Криму (згідно з даними Міністерства курортів і туризму Автономної Республіки Крим, на 1 червня 2013 року в Криму були представлені 224 готелі, 650 санаторно-курортних установ, а також близько 1 000 приватних міні-готелів) та тимчасова окупація частини Донецької області. Всього в Україні, згідно з даними Держкомстату [7], на кінець 2018 року налічуються 4,113 тис. закладів загальною ємністю у

359,0 тис. місць. Проте в даній статистиці не відображаються малі готелі, які швидкими темпами відкриваються в житловому секторі, інші типи підприємств готельного типу. Тому не дивно, що за даними сайту бронювання www.hotelscan.com в Україні налічувалося понад 10 тис. готелів, www.booking.com – більше 5 тис.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Щоб підвищити якість послуг в туристичній сфері в умовах асоціації між Україною і ЄС слід підвищити якість готельної пропозиції до вимог міжнародних стандартів.

Для розвитку України, як країни з високим туристичним потенціалом, необхідно системний підхід, що включає взаємодію, як усіх державних установ, так і суб'єктів готельної сфери. В результаті дослідження нами запропоновано:

- сформулювати стратегію розвитку готельного господарства в рамках державної програми;
- підвищити інвестиційну привабливість регіонального туризму для іноземних інвесторів щодо покращення вітчизняної готельної інфраструктури ;
- створити умови для розвитку інноваційного туристично-інформаційного центру за видами туризму;
- забезпечити особисту безпеку туристів під час подорожі, включаючи належну медичну, технічну та правову допомогу.

Література

1. UNWTO Tourism Highlights, 2018 Edition. URL: <http://www.unwto.org> (дата звернення 06.06.2020).
2. Парфіненко А. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища / А. Парфіненко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 126. Ч. 1. С. 12–23.

3. UNWTO. (2019). Barometr svetovoho turyzmu [World tourism Barometer]. Vol. 13. URL: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom15_06_december_excerpt_2015.pdf (дата звернення 06.06.2020).
4. Карачина Н. Розвиток міжнародного туризму в Україні у контексті світової інтеграції / Н. Карачина, О. Савіцька // Молодий вчений. 2014. № 5 (08). С. 109–113.
5. Зайцева В. Міжнародний туризм та глобалізація в сучасному світі / В. Зайцева, О. Корнієнко // Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 2 (8). С. 55–65.
6. Втрати туристичної галузі України через коронавірус можуть скласти \$1,5 млрд — уряд. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features/51870285> (дата звернення 06.06.2020).
7. Сайт держаної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення 06.06.2020).
8. Концепція розвитку туризму і курортів в Україні URL: <http://tourism.gov.ua/>(дата звернення 06.06.2020).
9. Країни світу. Міжнародний туризм. Україна туристична. URL: <http://tourism.gov.ua/>(дата звернення 06.06.2020).
10. Бейдик О.О.,Новосад Н.О. Факторний аналіз формування потоків в'їзного туризму України / О. Бейдик, Н. Новосад // Український географічний журнал. 2017. № 8. С. 25–35.
11. Уляницький Д. Туристи в своїй країні: що заважає активному розвитку внутрішнього туризму в Україні. URL: <https://news.finance.ua/ua/news//432933/turysty-v-svoyij-krayini-shho-zavazhae-aktyvnomu-rozvytkuvnutrishnogo-turyzmu-v-ukrayini/>(дата звернення 06.06.2020).

12. Юрченко Ю.Ю. Концептуальні напрями розвитку внутрішнього туризму в Україні / Ю.Ю. Юрченко // Економіка України. 2016. № 6. С. 29–39.
13. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні // Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.

References

1. UNWTO Tourism Highlights, 2018 Edition. URL: <http://www.unwto.org> (accessed 06.06.2020).
2. Parfinenko A. International tourism in Ukraine: geopolitical aspects of the global phenomenon / A. Parfinenko // Actual problems of international relations. 2015. Vip. 126. Ch. 1. PP. 12–23.
3. UNWTO. (2019). Barometer of world tourism [World tourism Barometer]. Vol. 13. URL: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom15_06_december_excerpt_2015.pdf (accessed 06.06.2020).
4. Karachyna N. Development of international tourism in Ukraine in the context of world integration / N. Karachyna, O. Savitska // Young scientist. 2014. № 5 (08). PP. 109–113.
5. Zaitseva V. International tourism and globalization in the modern world / V. Zaitseva, O. Kornienko // Bulletin of the Zaporizhia National University. 2012. № 2 (8). PP. 55–65.
6. Losses of the tourism industry of Ukraine due to coronavirus can amount to \$ 1.5 billion - government URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features/51870285> (application date 06.06.2020).
7. Website of the State Statistics Service of Ukraine URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date 06.06.2020).
8. The concept of development of tourism and resorts in Ukraine URL: <http://tourism.gov.ua/> (application date 06.06.2020).

9. Countries of the world. International tourism. Ukraine is tourist. URL: <http://tourism.gov.ua/> (access date 06.06.2020).
10. Beidik OO, Novosad NO Factor analysis of the formation of inbound tourism flows in Ukraine / O. Beidyk, N. Novosad // *Ukrainian Geographical Journal*. 2017. № 8. PP. 25–35.
11. Ulyanytsky D. Tourists in their country: what hinders the active development of domestic tourism in Ukraine. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/432933/turysty-v-svoyij-krayini-shho-zavazhaye-aktyvnomu-rozvytkuvnutrishnogo-turyzmu-v-ukrayini/>(date of appeal 06.06.2020).
12. Yurchenko Yu. Yu. Conceptual directions of domestic tourism development in Ukraine / Yurchenko YY // *Economy of Ukraine*. 2016. № 6. S. 29–39.
13. Kifyak VF Organization of tourist activity in Ukraine / Tutorial. Chernivtsi: Books-XXI, 2003. 300 p.